

**MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII AL REPUBLICII MOLDOVA
UNIVERSITATEA LIBERĂ INTERNAȚIONALĂ DIN MOLDOVĂ**

Cu titlu de manuscris
C.Z.U: 341.226(043.2)

BRIA FEODOR

**REGLEMENTAREA JURIDICĂ INTERNAȚIONALĂ A SECURITĂȚII
NAVIGAȚIEI CIVILE AERIENE**

**SPECIALITATEA 552.08 – DREPT INTERNAȚIONAL ȘI EUROPEAN
PUBLIC**

**REZUMATUL
tezei de doctor în drept**

Chișinău – 2023

Teza a fost elaborată în cadrul Școlii doctorale a Universității Libere Internaționale din Moldova.

Conducător științific:

CAUIA Alexandr, doctor în drept, conferențiar universitar

Membrii Comisiei de îndrumare:

CHIRTOACĂ Natalia, doctor în drept, profesor universitar

DORUL Olga, doctor în drept, conferențiar universitar

GAMURARI Vitalie, doctor în drept, conferențiar universitar

Componența Comisiei de susținere publică a tezei de doctorat:

POALELUNGI Mihail, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar, ULIM – președinte

BALAN Oleg, doctor habilitat în drept, profesor universitar – membru–referent

GAMURARI Vitalie, doctor în drept, conferențiar universitar, ULIM – membru al comisiei de îndrumare, membru–referent

CEBAN Cristina, doctor în drept, conferențiar universitar, USEM – membru–referent

ROȘCA Valentin, doctor în drept, lector universitar, USM – membru–referent

CAUIA Alexandr, doctor în drept, conferențiar universitar, ULIM – conducător științific

Susținerea vă avea loc la data de 14 iunie, ora 14:00 în ședința Comisiei de susținere publică a tezei de doctorat din cadrul Universității Libere Internaționale din Moldova pe adresa: MD-2012, mun. Chișinău, str. Vlaicu Pârcălab 52, bir. 212.

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Universității Libere Internaționale din Moldova și pe pagina web a Universității Libere Internaționale din Moldova (<https://ulim.md/doctorat/sustinerea-tezelor-de-doctorat/>) și Agenției Naționale de Asigurare a Calității în Educație și cercetare (<http://www.cnaa.md/>).

Rezumatul a fost expediat la data de 12 mai 2023.

Secretar științific al Consiliului Științific ULIM

ROBU Elena, doctor în științe economice, conferențiar universitar

semnătura

Conducător științific

CAUIA Alexandr, doctor în drept, conferențiar universitar

semnătura

Autor, BRIA Feodor

semnătura

© Bria Feodor, 2023

CUPRINS

1. REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII.....	4
2. SINTEZA CAPITOLELOR.....	10
3. CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI.....	20
4. LISTA LUCRĂRILOR ȘTIINȚIFICE PUBLICATE	28
5. ADNOTARE (în limba română, rusă și engleză).....	29

1. REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța subiectului de cercetare. În ultimele decenii, transportul aerian este cel mai emergent sector al industriei transporturilor de pasageri și mărfuri. Specificul mijloacelor de transport și a regulilor caracteristice acestui gen de activitate au impus o maximă atenție atât statelor, cât și actorilor privați care au încercat în ultimii cincizeci de ani să soluționeze prin intermediul mijloacelor juridice și a instituțiilor internaționale de reglementare dilema dintre suveranitatea statului asupra spațiului său aerian și necesitatea imperioasă a realizării practice a libertăților aerului și a liberalizării pieței serviciilor de navigație civilă.

În pofida tuturor dilemelor aparente dintre diverșii subiecți ai industriei aviatice, subiectul asigurării securității coridoarelor aeriene, sistemelor și infrastructurii aeroportuare, beneficiarilor direcți ai serviciilor prestate, constituie subiectul care organizează și mobilizează eforturile tuturor entităților implicate. Indiferent cât de adânci nu ar fi fost diferențele de abordare dintre actorii din domeniul public (statele, organizațiile internaționale interguvernamentale) pe de o parte și cei privați (companiile aeriene, producătorii de aeronave, deținătorii de aeroporturi și organizațiile internaționale neguvernamentale create de aceștia), după șocul produs de efectele pandemiei generate de virusul Covid-19, nimeni dintre actorii relevanți nu mai pune la îndoială necesitatea imperioasă a coagulării tuturor eforturilor pentru aplicarea în practică a celor mai bune experiențe atât la nivel național cât și la nivel internațional, fapt ce urmează să asigure securitatea navigației civile, drept precondiție a redresării situației și revenirii la indicatorii economici și de siguranță de până în anul 2019.

Pe lângă marea provocare generată de pandemie, acțiunile teroriste nu încetează să evalueze, să devină tot mai sofisticate și tot mai dificil de a fi prevenite, fapt ce generează pe lângă costuri exorbitante, pierderea încrederii beneficiarilor în calitatea și securitatea transportului aerian în general și a navigației aeriene în special.

Un alt aspect, nu mai puțin important al procesului de asigurare a securității navigației civile aeriene este securitatea sistemelor de gestiune a proceselor de prevenire și combatere a efectelor negative ale riscurilor și amenințărilor asupra securității infrastructurii aeroportuare, a coridoarelor aeriene și a beneficiarilor navigației civile aeriene, sisteme interconectate și interdependente a căror activitate viabilă, eficientă și efectivă nu poate fi modelată și realizată fără asigurarea securității cibernetice.

La momentul actual nu există o sursă perfect credibilă și capabilă să estimeze la justa valoare gradul de securitate al unui zbor, decât estimativ, iar frica provocată de atacurile teroriste, indiferent de originea și motivarea acestora, coroborate cu suspiciunile generate de efectele nocive

ale pandemiei de Covid-19 nu doar asupra economiei mondiale în general, dar și asupra industriei aviației civile în special, raportată la incapacitatea sistemului instituțional internațional existent de a garanta securitatea navigației civile aeriene, catalizează, pe lângă discuții și abordări pesimiste despre viitorul acestui segment al transportului internațional și o reevaluare substanțială a locului și rolului acestuia în dezvoltarea economiei mondiale.

Conștientizarea fără echivoc a necesității de ordonare a tuturor eforturilor pentru a identifica soluții eficiente la provocările generate de fenomenele descrise anterior, dar și voința și curajul necesar pentru a mobiliza eforturile întru realizarea unor mecanisme și instrumente juridice internaționale și naționale care ar avea drept unic obiectiv asigurarea securității navigației civile aeriene, argumentează suplimentar actualitatea temei cercetate.

Astfel, alinierea tuturor subiecților vizați în cadrul procesului de asigurare a securității aviației civile aeriene în cadrul unei instituții internaționale capabile să asigure prioritatea securității navigației civile în raport cu interesele comerciale și interesele suverane ale statelor, ar fi unica soluție viabilă care ar putea oferi șansa relansării aviației civile și a încrederii beneficiarilor acesteia în securitatea navigației civile aeriene.

Toate tentativele care au avut drept obiectiv reglementarea juridică la nivel internațional s-au soldat cu adoptarea a diferite acte normative care și-au propus să fundamenteze existența unui sistem instituțional și normativ al aviației civile sau să contribuie la realizarea practică a acestuia. Putem constata faptul că sistemul instituțional și normativ actual, atât la nivel internațional cât și la nivel național a făcut față doar parțial provocărilor de ultimă generație asupra securității navigației civile, iar pandemia și provocările din domeniul securității cibernetice, coroborate cu noile forme de manifestare a terorismului constituie riscurile și amenințările de bază asupra securității navigației civile aeriene și accentuează actualitatea și importanța cercetării profunde și multiaspectuale a prezentului subiect.

La nivel național, statele încearcă să pună în aplicare tratatele internaționale, precum și să elaboreze și să implementeze prevederi normative care să se ralieze la standardele internaționale din domeniul aviației civile, dar divergențele principiale dintre interesele publice și cele private în domeniul aviației civile constituie în multe cazuri principala cauză a tergiversărilor și nealinerii la exigențele și bunele practici internaționale în domeniul asigurării securității aviației civile aeriene.

Actualitatea și importanța subiectului cercetat constă în necesitatea de a analiza normele juridice la nivel național și internațional, care pretind să caracterizeze și să pedepsească încălcările și abuzurile asupra mecanismelor și instrumentelor normative și instituționale de asigurare a securității navigației civile aeriene.

În plus, actualitatea și importanța subiectului cercetat constă în necesitatea de a:

- stabili caracteristicile și a preveni consecințele terorismului asupra sistemului de asigurare a securității navigație civile aeriene;
- determina prioritățile, mecanismele juridice de realizare și termenii de realizare pentru a asigura securitatea navigației civile aeriene, nu doar în spațiile aeriene naționale, dar și în întreg spațiul aerian internațional;
- determina clar și univoc rolul și locul organizațiilor internaționale în procesul de elaborare și implementare a standardelor de securitate în domeniul navigației civile aeriene;
- aprecia necesitatea și importanța acestei industrii pentru dezvoltarea durabilă a economiei mondiale și a conștientiza imposibilitatea realizării practice a acestui deziderat în afara asigurării securității navigație civile aeriene.

Gradul de studiere a temei de cercetare. Literatura de specialitate dispune de suficiente surse de informare asupra subiectelor generale ce țin de dreptul internațional public și esența dreptului internațional aerian ce reglementează relațiile sociale specifice navigației civile aeriene.

În ceea ce ține de mecanismele juridice de asigurare a securității aviației civile în general și a securității navigației civile aeriene în special, sunt disponibile un șir de articole științifice și rapoarte de cercetare care prezintă locul și rolul dreptului aerian în sistemul dreptului internațional sau analizează tangențial unele aspecte ale subiectului supus cercetării. În lumina actualității și importanței temei supuse analizei, urmează să punctăm faptul că, la momentul actual, nu există o lucrare fundamentală în doctrina autohtonă care ar avea drept obiect de cercetare reglementarea juridică a mecanismelor și instrumentelor de asigurare a securității navigației civile aeriene.

Mijloacele de reglementare internaționale și naționale, sistemele instituționale de asigurare a implementării prevederilor acestora în domeniul asigurării securității navigației civile aeriene sunt printre principalele teme de cercetare în domeniul dreptului internațional aerian, iar autorii, lucrările cărora sunt analizate în cadrul prezentei cercetări, reflectă diverse aspecte ale acestui fenomen, de la evoluția istorică până la analiza sistemelor naționale și internaționale de prevenire și combatere a riscurilor și amenințărilor asupra securității coridoarelor aeriene, sistemelor aeroportuare și a beneficiarilor aviației civile.

Rezultatele cercetării asupra mecanismelor și instrumentelor juridice internaționale de asigurare a securității navigație civile aeriene au fost analizate în cadrul evenimentelor științifice relevante și au fost expuse în articolele publicate în revistele de specialitate și culegerile de lucrări ale conferințelor științifice naționale și internaționale, după cum urmează.

Scopul lucrării constă în a analiza sistemul instituțional internațional și național și reglementarea juridică a proceselor complexe de prevenire și combatere a riscurilor și

amenințărilor asupra securității navigației civile aeriene generate de fenomenul terorist, pandemia de Covid-19 și atacurile cibernetice atât asupra sistemului aeroportuar și a coridoarelor aeriene, cât și asupra beneficiarilor acestor servicii în vederea asigurării respectării întocmai a prevederilor tratatelor internaționale în domeniul asigurării securității aviației civile.

Obiectivele cercetării: Pentru realizarea eficientă a scopului lucrării, am stabilit următoarele obiective principale ale prezentei cercetări:

1. Analiza raportului dintre principiile suveranității complete și exclusive a statului în spațiul său aerian și cel al libertății survolurilor aeronavelor în spațiul aerian internațional în procesul de realizare a principiului asigurării securității navigației civile aeriene;

2. Determinarea evoluției procesului de codificare a normelor universale și regionale privind asigurarea securității aviației civile aeriene;

3. Elucidarea structurii, funcțiilor și atribuțiilor organizațiilor internaționale în domeniul asigurării securității navigației civile aeriene;

4. Cercetarea mijloacelor juridice și instituționale de prevenire și combatere a terorismului drept risc asupra securității aviației civile;

5. Analiza protecției juridice a securității cibernetice a aviației civile;

6. Stabilirea impactului pandemiei Covid-19 asupra sistemului normativ și instituțional de asigurare a securității aviației civile;

7. Aprecierea reglementării juridice internaționale a securității coridoarelor aeriene;

8. Reflectarea tendințelor actuale, bunelor practici și mecanismelor juridice de armonizare a legislației naționale cu standardele Uniunii Europene în materie de asigurare a securității navigației civile aeriene.

Ipoteza de cercetare. În sensul prezentei cercetări considerăm că **ipoteza** principală constă în faptul că asigurarea securității navigației civile aeriene constituie imperativul și condiția existenței și perpetuării industriei transportului aerian, iar cooperarea statelor, organizațiilor internaționale interguvernamentale și a tuturor actorilor interesați, în procesul de implementare promptă și univocă a standardelor unice de asigurare a securității aviației civile prin elaborarea mecanismelor și instrumentelor juridice care ar face față riscurilor, amenințărilor și vulnerabilităților specifice procesului de asigurare a securității navigației civile aeriene constituie algoritmul care ar putea asigura realizarea obiectivelor setate.

Sinteza metodologiei de cercetare și justificarea metodelor de cercetare alese. În procesul de analiză a reglementării juridice internaționale a asigurării securității navigației civile aeriene am utilizat următoarele metode de cercetare științifică, și anume:

- metoda istorică, pentru a pune în evidență principalele etape ale dezvoltării sistemului aviației civile și a mecanismelor și instrumentelor juridice și instituționale de asigurare a securității navigației civile, evidențiind factorii care au generat cele mai mari pericole și amenințări asupra acestui deziderat;

- metoda comparativă, ne-a permis să realizăm o analiză comparativă a factorilor care au influențat dezvoltarea aviației civile la diferite etape cât și factorii care au generat riscurile și amenințările importante asupra securității navigației civile aeriene. De asemenea ne-am propus să comparăm rolul și locul elementelor sistemului instituțional internațional în procesul de edificare a normelor de drept aerian internațional în general și a celor ce țin de asigurarea securității navigației civile aeriene în special. O altă comparație utilă în procesul de realizare a obiectivelor stabilite s-a realizat prin evidențierea elementelor comune și a celor distincte ale abordării principalelor riscuri și amenințări la nivel național al unor state relevante pe segmentul asigurării securității navigației civile aeriene;

- metoda logică, ne-a permis să cercetăm și analizăm critic prevederile normative la nivel național și internațional în vederea identificării principalelor tendințe, direcții și abordări de reglementare a proceselor și sistemelor instituționale internaționale abilitate normativ cu atribuțiile necesare pentru a asigura securitatea navigației civile aeriene;

- metoda cantitativă, această metodă a fost utilizată în contextul sistematizării și evidențierii izvoarelor doctrinare și surselor normative ce reflectă situația de fapt în această industrie a aviației civile în general și a sistemului normativ și instituțional de asigurare a securității navigației civile aeriene în special;

- metoda prospectivă, utilizată pentru identificarea celor mai eficiente metode de cooperare dintre state, organizații internaționale, actorii privați și asociațiile acestora în procesul de prevenire și combatere a efectelor negative ale riscurilor și amenințărilor asupra procesului de asigurare a securității navigației civile aeriene, drept precondiție a existenței și dezvoltării transportului aerian și a industriei aviației civile;

- metoda sistemică, ne-a permis să realizăm o analiză sistemică a elementelor componente ale sistemului normativ și ale sistemului instituțional internațional și național responsabil de aviația civilă pentru a evidenția principalele riscuri și amenințări la adresa securității navigației civile aeriene și standardele, bunele practici și exigențe ce urmează a fi implementate fără excepție de către toți actorii interesați, pentru a asigura realizarea obiectivului central al aviației civile;

- metoda analizei sintetice, se dovedește a fi indispensabilă în procesul de formulare a concluziilor și recomandărilor.

Problema științifică soluționată constă în elucidarea și argumentarea imperativului de a edifica un sistem normativ și instituțional de prevenire și combatere a riscurilor și amenințărilor la adresa securității navigației civile aeriene generate de pericole consacrate precum sunt acțiunile teroriste și cele mai noi, provocate de pandemia de Covid-19 și atacurile cibernetice, prin conștientizarea faptului că securitatea navigației civile aeriene este precondiția de bază a existenței aviației civile în general, iar interesele aparent divergente dintre actorii de drept public și cei de drept privat cât și organizațiile și asociațiile create de către aceștia urmează a fi depășite pentru a oferi o nouă șansă aviației civile de a reveni și de a se dezvolta într-un mediu de securitate garantat tuturor beneficiarilor.

Noutatea și originalitatea științifică rezidă în faptul că teza este o cercetare complexă a mecanismelor și instrumentelor juridice și a celor instituționale atât la nivel național cât și la nivel internațional care au drept obiectiv crearea unor algoritme ce ar permite evitarea și excluderea posibilităților ca riscurile și amenințărilor la adresa securității navigației civile să poată fi realizate în detrimentul actorilor interesați cât și a beneficiarilor acestor servicii fără de care nu ne putem imagina societatea și economia modernă.

Analiza minuțioasă a evoluției mecanismelor juridice de reglementare a exploatării în siguranță a spațiului aerian fără a aduce atingere caracterului suveran al controlului fiecărui stat asupra propriului spațiu aerian, edificarea organizațiilor drept elemente indispensabile ale sistemului de prevenire și combatere a riscurilor și amenințărilor asupra securității navigației civile aeriene, conștientizarea coagulării eforturilor și sistematizării experienței tuturor actorilor implicați, întru atingerea obiectivului fundamental de asigurare a securității spațiului aerian în general și a navigației civile aeriene în special, argumentează caracterul incontestabil al actualității și originalității prezentei cercetări.

De asemenea, necesitatea și importanța acestei cercetări rezidă și în tentativele de a evidenția principalele realizări în domeniul asigurării securității navigației civile aeriene la nivel internațional și european la care Republica Moldova s-a raliat sau continuă să se alinieze, nu doar prin adoptarea legislație și standardelor necesare, dar și prin implementarea acestora la nivel național pentru a contribui la realizarea obiectivului de bază, asigurarea securității navigației civile aeriene, drept condiție prealabilă a existenței și dezvoltării transportului aerian în beneficiul tuturor actorilor interesați.

2. CONȚINUTUL TEZEI DE DOCTORAT

Teza cu genericul „Reglementarea juridică internațională a securității navigației civile aeriene” are o structură formată din: introducere, 3 capitole, concluzii generale și recomandări, precum și bibliografie.

În Capitolul I „*Concepte doctrinare și prevederi normative internaționale privind asigurarea securității navigației civile aeriene*” sunt analizate conceptele doctrinare în materia asigurării securității aviației civile aeriene și cadrul normativ internațional format din principalele acte normative internaționale care reglementează aviația civilă, prin evidențierea celor mai importante lucrări care au fost citate în cadrul realizării cercetării pentru a creiona limitele spațiului bibliografic al prezentei cercetări și baza legală internațională a relațiilor sociale ce țin de exploatarea conformă a spațiului aerian, evidențiind aspectele ce țin de asigurarea securității navigației civile aeriene.

Paragraful 1.1. „*Analiza conceptelor doctrinare în materia asigurării securității navigației civile aeriene*” reflectă monografiile și articolele care au servit drept bază bibliografică a prezentei cercetări. Sunt analizate lucrări ale autorilor autohtoni și ale autorilor de referință în domeniul dreptului internațional aerian din străinătate.

Noțiunile de bază ale științei dreptului internațional public în general și ale dreptului internațional aerian sunt prezentate sistemic și concis, ceea ce ne-a permis să sistematizăm și să divizăm clar ariile de reglementare dintre dreptul internațional aerian și dreptul cosmic.

Dreptul internațional este omniprezent în reglementarea juridică a aviației civile și este încorporat într-un număr de tratate multilaterale majore. Aceasta este completată de diverse anexe (promulgate de Organizația Aviației Civile Internaționale) și convenții și protocoale (promulgate de state în cadrul conferințelor diplomatice). Statele implementează apoi aceste obligații internaționale în legile interne care creează administrații de reglementare a aviației care, la rândul lor, promulgă reglementări.

De la adoptarea Convenției de la Chicago privind aviația civilă, tratatele privind aviația continuă să se dezvolte atât în ceea ce privește tehnica operațională a aviației, cât și aspectul economic. Aceste tratate s-au transformat în principalul izvor al dreptului internațional al aviației. Ca urmare, exigențele globale trebuie adaptate în legislația națională a statelor. Statele sunt legate atât din punct de vedere juridic, cât și politic de deciziile/rezoluțiile organizațiilor internaționale.

Paragraful 1.2. „*Evoluția și codificarea principiilor și normelor juridice internaționale privind asigurarea securității navigației civile aeriene*” cercetează evoluția dreptului internațional aerian și exploatarea spațiului aerian în general și evoluția reglementărilor juridice relevante la

nivel internațional și național al unor state care au fundamentat sistemul normativ și instituțional actual al aviației civile care este unul eterogen, conținând elemente tehnice și puternic influențat de instabilitatea sectorului transportului aerian. De asemenea este analizată dilema dreptului internațional aerian care se bazează pe două principii concurente, suveranitatea statului asupra spațiului aerian pe de o parte și libertățile aerului drept mecanism de liberalizare completă a spațiului aerian pe de altă parte.

Sunt puse în evidență momentele cruciale ale exploatării spațiului aerian, principalele inițiative care au transformat industria aviatică din idei neacceptate și limitate de scepticismul uman până la realitățile cotidiene în care nu ne imaginăm viața fără transportul aerian și edificarea sistemului normativ și instituțional de reglementare a utilizării spațiului aerian în interesul tuturor actorilor și beneficiarilor acestor servicii.

Principiile juridice sunt cele mai generale și importante norme care determină comportamentul subiectelor de drept, care reprezintă un criteriu pentru legitimitatea tuturor celorlalte norme și formează baza pentru crearea de noi norme în domeniul studiat.

În ceea ce privește principiile ramurii dreptului internațional aerian, această problemă nu a fost suficient dezvoltată de știința juridică. Unii autori recunosc existența unor astfel de principii, alții se abțin de la evidențierea lor.

O analiză a legislației relevante și a tratatelor internaționale ne permite să distingem principiile ramurale din zona pe care o examinăm în domeniul gestionării traficului aerian. Acestea includ următoarele:

- a) gestionarea traficului în spațiul aerian național;
- b) siguranța traficului aerian;
- c) structurarea spațiului aerian în scopul utilizării sigure și eficiente a traficului aerian;
- d) un sistem unificat de gestionare a traficului aerian, cooperare cu entități sau organisme competente adiacente (inclusiv state străine) în gestionarea traficului aerian;
- e) priorități stabilite în utilizarea spațiului aerian pe axa: stat - persoană juridică - persoană fizică.

În opinia noastră, aviația civilă nu se poate dezvolta la justa ei valoare fără a fi asigurată securitatea navigației civile aeriene. Perturbarea securității navigației civile aeriene generează efecte negative pentru tot lanțul aviației civile și afectează toate elementele sistemului aeroportuar și diminuează încrederea pasagerilor în acest tip de transport, fapt ce prejudiciază indirect și producătorii de aeronave și companiile prestatoare de servicii adiacente, ceea ce ne permite să calificăm asigurarea securității navigației civile aeriene la nivel de principiu al dreptului internațional aerian.

Convențiile care s-au încheiat în domeniul aviației civile au avut drept obiect de reglementare: organizarea navigației aeriene, infracțiunile săvârșite la bordul aeronavelor și accidentele aeriene. Cele mai importante convenții internaționale în domeniul aviației sunt următoarele:

- 1. Convenția de la Paris din 1919.** Convenția de la Paris, care a fost încheiată în 1919 și a intrat în vigoare la 11 iulie 1922, a fost prima convenție internațională în domeniul dreptului internațional public care a avut drept obiect de reglementare aspecte ale aviației civile.
- 2. Convenția de la Madrid (Ibero-Americană) din 1926.** Din cauza dezacordului unor state față de Convenția de la Paris din 1919, la Madrid a avut loc o conferință la invitația Spaniei la 1 noiembrie 1926, care a avut ca rezultat Convenția Ibero-Americană din 1926. Convenția nu a fost aprobată în totalitate deoarece doar cinci dintre statele semnatare au ratificat-o. Spania a semnat Convenția de la Paris, așa că convenția de la Madrid este complet inactivă. SUA nu au semnat și nici nu au aderat la convenție.
- 3. Convenția de la Havana din 1928.** Convenția de la Havana din 1928 sau Convenția Panamericană a fost semnată la 20 februarie 1928, între douăzeci de state americane, ca urmare a refuzului SUA de a adera la Convenția de la Paris din 1919. Convenția se aplica numai aeronavelor private, nu aeronavelor guvernamentale.
- 4. Convenția internațională sanitară (de la Haga) din 1933.** Convenția sanitară internațională privind navigația aeriană a fost semnată la Haga la 1 aprilie 1933. Statele semnatare au dreptul de a impune reglementări sanitare și de carantină speciale în fața bolilor transmisibile de către pasagerii din aeronavele unui stat contractant care intră pe teritoriul altui stat. Această convenție nu a fost o convenție de aviație, dar unele dintre prevederile sale se refereau la pasagerii care călătoreau pe calea aerului și trebuiau să posede certificatul de vaccinare pe care să îl prezinte autorității de imigrare la aeroportul de intrare.
- 5. Convenția de la Chicago din 1944,** cunoscută drept convenție internațională de aviație civilă, semnată la 7 decembrie 1944 de cincizeci și două de state și a intrat în vigoare la 4 aprilie 1947. Prin această Convenție s-a constituit "Organizația Internațională a Aviației Civile". Această convenție s-a încheiat pentru a înlocui convențiile de la Paris și Havana. Prin aceasta se instituie direcțiile principale de organizare și planificare a bazei pentru aviația civilă internațională modernă în întreaga lume.

Organizația Aviației Civile Internaționale (ICAO) este organismul competent pentru cel mai cuprinzător pachet de reglementări privind aviația civilă internațională. În calitate de organizație de aviație civilă, ICAO are capacitatea de „funcție de reglementare”.

Organizația internațională a aviației civile este considerată acum o instituție specializată a Națiunilor Unite, înființată în temeiul Convenției de la Chicago pentru a administra principiile convenției și pentru a pune în aplicare regulile și reglementările care au apărut mai târziu în anexele la Convenție și alte documente suplimentare din 1944. Principiile de utilizare a spațiului aerian, înmatricularea și siguranța aeronavelor și combustibilul aerian scutit de taxe au fost stabilite prin convenția de la Chicago.

Sub auspiciul ICAO au fost elaborate mai multe tratate internaționale care reglementează diverse aspecte ale securității aviației civile. Acestea sunt:

a) *Convenția de la Tokyo 1963: Convenția privind infracțiunile și alte acte comise la bordul aeronavelor;*

b) *Convenția de la Haga 1970: Convenția pentru reprimarea confiscării ilegale a aeronavelor;*

c) *Convenția de la Montreal din 1971: Convenția pentru reprimarea actelor ilegale împotriva siguranței aviației civile;*

d) *Declarația de la Bonn din 1978;*

e) *Convenția de la Montreal din 1991: Convenția privind fabricarea explozivilor din plastic în scopul detectării;*

f) *Convenția de la Beijing din anul 2010: Convenția privind reprimarea actelor ilegale legate de aviația civilă internațională;*

g) *Protocolul suplimentar la Convenția pentru reprimarea confiscării ilegale a aeronavelor (Protocolul de la Beijing 2010).*

h) *Protocolul de modificare a Convenției privind infracțiunile și anumite alte acte comise la bordul aeronavelor (Protocolul de la Montreal 2014).*

Capitolul II **„Prevenirea și combaterea riscurilor și amenințărilor asupra navigației civile aeriene”** reflectă principalele rezultate ale cercetării riscurilor și amenințărilor emergente asupra securității aviației civile în general și a navigației civile aeriene în special. În cadrul acestui capitol ne-am propus să analizăm noile forme de terorism aviatic și mecanismele juridice de prevenire și combatere a acestora, noile provocări generate de sistemele cibernetice de comunicare și asigurare a securității navigației civile și instrumentele juridice de reglementare a acestora. Nu putem să evităm analiza riscurilor, amenințărilor generate de pandemia de Covid-19, pentru a cerceta consecințele și a evidenția obiectivele stabilite pentru a evita efectele negative a unor astfel

de evenimente atât asupra sistemului aviației civile cât și asupra mecanismelor și instrumentelor juridice de asigurare a securității navigației civile aeriene.

Paragraful 2.1. *„Mijloacele juridice și instituționale de prevenire și combatere a terorismului drept risc asupra securității navigației civile aeriene”*, elucidează esența și mecanismele juridice de prevenire și combatere a efectelor negative ale noilor forme de manifestare ale terorismului aviatic.

Dezvoltarea continuă a civilizației oferă acestora ținte convenabile unde potențialele victime sunt în mari aglomerații umane. Acestea din urmă includ, printre altele și nave de pasageri. Mecanismele juridice de prevenire și combatere a terorismului materializate în textul diverselor convenții și tratate se dovedesc a fi necesare dar nu și suficiente pentru eliminarea terorismului din lista de riscuri și amenințări la adresa securității navigației civile aeriene.

Eforturile depuse de umanitate în acest sens trebuie să facă abstracție de interesele divergente și de moment ale diferitor actori implicați în procesul de exploatare a spațiului aerian pentru a da o șansă dezvoltării perpetue a acestui domeniu de importanță crucială pentru dezvoltarea economiei mondiale.

Terorismul, ca fenomen, și grupările teroriste, alcătuite la nivel de rețea sau acționând ca entități independente, constituie una dintre cele mai grave amenințări ale acestui început de secol la adresa multor națiuni ale planetei, în raport cu atât de fragila securitate pe plan internațional.

De la începutul anilor 30, lista celor mai frecvente obiecte ale atacurilor teroriste poate fi extinsă prin adăugarea avioanelor.

De asemenea, a crescut numărul de motive considerate de teroriști ca fiind convenabile pentru planificarea și lansarea terorismului aviatic. Mai mult, metodele aplicate și tipurile de atacuri au fost constant dezvoltate. Amenințarea tot mai mare și constantă a terorismului aviatic a forțat societatea internațională și anumite țări să întreprindă separat măsuri politice, strategice și tactice pentru a neutraliza efectele terorismului aviatic. Oamenii de știință și rezultatele cercetărilor lor au jucat un rol semnificativ în crearea eficienței organizaționale a activității de combatere a terorismului.

În acest sens considerăm că actele teroriste nu pot și nu trebuie să fie argumentate politic, iar după experiența ultimilor peste o sută de ani de terorism aviatic, statele și companiile private trebuie să-și unească eforturile pentru a identifica mecanismele și instrumentele juridice și instituționale eficiente de asigurare a securității navigației civile aeriene.

Paragraful 2.2. *„Protecția juridică a securității cibernetice a navigației civile aeriene”*. Industria transportului aerian se confruntă cu un număr tot mai mare de călători și, în consecință,

cu un număr crescut de interacțiuni între oameni, dispozitive și servicii, precum și crearea de aeroporturi inteligente, introducerea aeronavelor mai sofisticate și a tehnologiei informației.

Confluența tehnologiilor informaționale și operaționale a creat noi oportunități pentru atacuri cibernetice deliberate și este posibil ca atacatorii să exploateze golurile mai întâi în rețelele de tehnologie a informației și apoi în cele operaționale. Având în vedere transformarea industriei, mediul tehnologic operațional este incapabil să facă față unor astfel de atacuri. În plus, industria se confruntă cu două probleme opuse. Pe de o parte, necesitatea de a proteja sistemele cu securitate fiabilă pe mai multe niveluri și, pe de altă parte, de a se asigura că pasagerii pot continua să interacționeze cu dispozitivele.

Companiile aviatice continuă să se lupte cu schimbările inevitabile ale tehnologiei impuse de peisajul amenințărilor de securitate cibernetică. Având în vedere complexitatea multidisciplinară și interdisciplinară asociată cu dezvoltarea unei politici internaționale de apărare a securității cibernetice, multe provocări ar putea împiedica dezvoltarea și realizarea unui plan global de asigurare a securității cibernetice a navigației civile aeriene. Interacțiunea dintre afaceri, securitate și interese geopolitice reprezintă factori importanți în protejarea aviației de amenințările la adresa securității cibernetice.

Transportul aerian se confruntă cu o transformare majoră în ultimii ani, odată cu introducerea sistemelor informaționale de ultimă generație în aeronave și sisteme terestre.

Industria transportului aerian se caracterizează printr-o combinație de complexitate și interdependență, ceea ce o face o țintă vulnerabilă și atractivă pentru atacurile cibernetice. Pe măsură ce aviația trece printr-o transformare digitală globală, crește riscul unor atacuri cibernetice calculate și deliberate din partea unui număr potențial în creștere de actori periculoși, hotărâți să comită acte criminale sau să destabilizeze regulile și canoanele stabilite în domeniul asigurării securității aviației civile.

Datorită apariției noilor tehnologii și capacități în aviație, devine tot mai dificilă prevenirea unui atac cibernetic asupra infrastructurii aviației.

Cercetarea noastră oferă perspective aprofundate asupra analizei și conceptualizării provocărilor legate de dezvoltarea unui plan internațional de apărare a securității cibernetice a aviației civile și mecanismele juridice de asigurare a acestui aspect al securității navigației civile aeriene.

Paragraful 2.3. *„Efectele pandemiei Covid-19 asupra sistemului normativ și instituțional de asigurare a securității navigației civile aeriene”*. Transportul aerian ar trebui să funcționeze cu încredere în ciuda diferitelor fenomene de criză. Luând în considerare principalele amenințări cu care se confruntă aviația globală, analizând experiența luptei împotriva pandemiei de COVID-19,

se impune elaborarea mecanismelor organizatorice și economice eficiente pentru redresarea industriei, luând în considerare factorii de influență relevanți și problemele percepute care trebuie soluționate.

În acest sens, statele ar trebui să joace un rol primordial în restabilirea transportului aerian național, prin oferirea de compensații confortabile tuturor transportatorilor aeriени care operează în fața unor măsuri restrictive severe și a unui declin grav al pieței.

Tehnologiile de siguranță vor juca un rol din ce în ce mai important în reducerea riscurilor pentru siguranță și sănătate. Ele pot ajuta economia globală să se redreseze și să satisfacă nevoile umane. Pentru a juca acest rol, procesele și tehnologiile, aeroporturile și transportatorii aeriени trebuie să restabilească încrederea călătorilor și, în același timp, să reducă necesitatea măsurilor obligatorii de carantină în întreaga lume.

Capitolul III „*Sistemele instituționale și mecanismele juridice de asigurare a securității navigației civile aeriene. Aspecte de drept comparat*”, reflectă principalele exigențe juridice în procesul de asigurare a securității rutelor sau coridoarelor aeriene. În cadrul acestui capitol sunt prezentate și principalele realizări ale sistemelor juridice și instituționale ale SUA, Marii Britanii, Australiei în domeniul exploatarei aviației civile și sistemele de asigurare a securității navigației civile în Franța, România și Federația Rusă pentru a realiza o analiză comparativă a diferitor abordări a procesului de prevenire și combatere a riscurilor și amenințărilor asupra securității navigației civile aeriene.

De asemenea se analizează mecanismele și instrumentele juridice de armonizare a legislației naționale a Republicii Moldova în domeniul aviației civile la standardele și exigențele Uniunii Europene pe segmentul asigurării securității navigației civile aeriene.

Paragraful 3.1. „*Reglementarea juridică internațională a securității coridoarelor aeriene*”. Organizarea spațiului aerian este concepută pentru a determina condițiile optime (permissive și prohibitive) pentru utilizare. Stabilirea structurii spațiului aerian în acest sens este baza pentru toate reglementările ulterioare ale utilizării practice a spațiului aerian. Structura spațiului aerian este înțeleasă ca un set de zone, coridoare și alte elemente delimitate de înălțime și teritoriu, asigurând planificarea și coordonarea utilizării spațiului aerian, controlul direct al zborurilor aeronavelor, siguranța și regularitatea traficului aerian.

La stabilirea structurii spațiului aerian, se analizează limitele geografice și politico-administrative, caracteristicile survolului, relieful terenului, disponibilitatea și caracteristicile mijloacelor tehnice, caracteristicile dinamice și caracteristicile echipamentelor de navigație și survol aeriene și terestre ale aeronavelor, particularități ale statutului juridic al obiectelor terestre etc.

Evaluarea caracterului robust al rețelelor de transport aerian atunci când se confruntă cu erori aleatorii și atacuri intenționate este, prin urmare, o problemă importantă în domeniul cercetării securității navigației civile aeriene.

Paragraful 3.2. „*Sistemul instituțional de asigurare a securității navigației civile aeriene în SUA, Marea Britanie și Australia*”, reflectă analiza sistemului instituțional și principalele elemente ale sistemului juridic de reglementare a exploatarei aviației civile pe de o parte și mecanismele și instrumentele juridice pe de altă parte, în state a căror experiență se dovedește a fi utilă în cadrul realizării obiectivului de asigurare a securității navigației civile aeriene.

Situația în domeniul securității aviației din SUA s-a schimbat după 11 septembrie 2001.

Experiențele SUA în ceea ce ține de adoptarea și implementarea normelor juridice cu privire la prevenirea și combaterea terorismului în general și a terorismului aviatic în special, servește drept exemplu și sursă de inspirație pentru multe sisteme juridice naționale. De asemenea SUA furnizează un șir de soluții juridice și instituționale în ceea ce privește asigurarea securității navigației civile aeriene.

Autoritatea de Securitate a Aviației Civile, în colaborare cu alte agenții guvernamentale, este responsabilă pentru serviciile externe de informații și evaluarea amenințărilor a actelor infracționale împotriva aviației interne și internaționale. De asemenea, este responsabilă pentru cercetarea și dezvoltarea echipamentelor de siguranță și de furnizarea de asistență tehnică.

SUA oferă un exemplu clasic de creare a unui sistem instituțional eficient în lupta contra terorismului aviatic în special și pentru asigurarea securității navigației civile aeriene în general.

Spre deosebire de Administrația Federală a Aviației din SUA (FAA), Departamentul Transporturilor din Marea Britanie nu este direct responsabil pentru cercetarea și dezvoltarea echipamentelor de siguranță sau pentru evaluarea amenințărilor, dar Autoritatea Aviației Civile (CAA), care este responsabilă de reglementarea activităților de securitate a aviației.

Australia a adoptat și aplică un sistem complex de măsuri de siguranță în domeniul securității aeronautice și protecției aviației împotriva terorismului și a altor acte de intervenție ilicită. Această abordare se bazează pe principiul „securității avansate”, ceea ce înseamnă, cu cât nivelul de securitate este mai mare, cu atât șansele unor atacuri sunt mai mici.

Paragraful 3.3. „*Instituțiile responsabile și mecanismele juridice de asigurare a securității navigației civile aeriene în Franța, Federația Rusă și România*”, analizează bunele practici ale Franței, României și Federației Ruse în domeniul gestiunii spațiului aerian în general și a procesului de consolidare a mecanismelor juridice de asigurare a securității navigației civile aeriene în special, prezintă un deosebit interes pentru Republica Moldova și sunt analizate multiaspectual în cadrul acestui paragraf.

Fiind afectat direct de terorismul aviatic, sistemul instituțional și juridic francez responsabil de asigurarea securității navigației civile aeriene se caracterizează prin rigiditate, complexitate și omniprezența statului și reprezentanților acestuia la toate etapele procesului de producere și exploatare a aeronavelor și a sistemului aeroportuar.

În conformitate cu datele disponibile, Franța este un stat care este afectat substanțial de efectele negative ale terorismului, mai ales în comparație cu statele europene, inclusiv pe segmentul securității aviației civile.

Securitatea aviației civile în România este fundamentată juridic prin normele elaborate de către instituțiile naționale, organizațiile europene și internaționale cu responsabilități în domeniu. Controlul de securitate, parte integrantă a acestui sistem, cade sub incidența acestor prevederi normative.

În România, Autoritatea Aeronautică Civilă Română este organismul tehnic specializat și funcționează independent de agenții aeronautici civili și celelalte entități supuse supervizării siguranței aviației civile și/sau controlului calității de securitate a aviației civile și își exercită în mod independent funcția de supervizare a siguranței în aviația civilă la nivel național, precum și atribuții de autoritate competentă în domeniul aviației civile și securității aviației civile prin delegare acordată de către Ministerul Transporturilor și Infrastructurii.

De asemenea, și Federația Rusă luptă activ împotriva terorismului, inclusiv în domeniul aviației. Rusia s-a angajat să implementeze toate prevederile convențiilor internaționale în domeniul dreptului internațional aerian în legislația sa națională.

Paragraful 3.4. *„Instrumentele și procedurile de armonizare a legislației naționale cu standardele Uniunii Europene pe segmentul asigurării securității navigației civile aeriene”*, analizează algoritmi juridici și instituționali de armonizare a legislației și sistemului instituțional al Republicii Moldova responsabil de gestionarea aviației civile și de asigurarea securității navigației civile.

Procesul de armonizare a legislației include metode și tehnici pentru transpunerea normelor Uniunii Europene în cadrul legislațiilor naționale, încorporarea acestora în sistemul național de drept și procesul de implementare, care se manifestă prin realizarea drepturilor individuale sau prin asumarea unor obligații concrete. Armonizarea legislației constituie alinierea legilor, regulamentelor și a normelor cu caracter administrativ ale statelor membre cu legislația UE.

Armonizarea legislației Republicii Moldova cu legislația Uniunii Europene este un proces continuu, care are drept scop integrarea în ordinea juridică internă a legislației Uniunii Europene, în conformitate cu angajamentele asumate de Republica Moldova în cadrul acordurilor bilaterale

încheiate cu Uniunea Europeană, al planurilor de acțiuni ale Guvernului, precum și cu programele legislative ale Parlamentului.

Republica Moldova continuă să-și consolideze legislația națională în domeniul asigurării securității naționale în general și a securității civile aeriene.

3. CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

În urma realizării cercetării asupra reglementărilor juridice internaționale a proceselor de asigurare a securității navigației civile aeriene, formulăm următoarele concluzii:

1. Statele și organizațiile internaționale interguvernamentale, mai ales cele cu caracter regional depun eforturi concertate pentru a asigura realizarea conformă a principiului suveranității exclusive a statului asupra spațiului său aerian, iar companiile private și organizațiile internaționale neguvernamentale create de acestea își aliniază eforturile în jurul obiectivului de realizare în practică a celor nouă libertăți ale aerului care indirect diminuează sau cel puțin afectează substanțial dreptul suveran al statului asupra exploatării spațiului său aerian.

Această dilemă formulată doar la nivel academic, dar conștientizată de către toți subiecții relațiilor sociale ce țin de exploatarea spațiului aerian constituie unul dintre principalele impedimente în procesul de formulare și implementare a standardelor internaționale în domeniul aviației civile în general și a exigențelor în domeniul asigurării securității navigației civile în special.

În urma analizei sistemice a actelor normative internaționale care stau la baza reglementării aviației civile, urmează să evidențiem faptul că fiecare convenție ulterioară, după convenția de la Chicago, tacit și indirect, diminuează ireversibil din tot ceea ce se numește principiul controlului suveran al statului asupra propriului spațiu aerian. Standardele și exigențele internaționale în domeniul asigurării securității aviației civile construite în jurul principiului libertății de circulație în spațiul aerian și a celor nouă libertăți ale aerului, limitează mecanismele și instrumentele etatice de control asupra aviației civile în scopul asigurării securității navigației civile aeriene.

O altă problemă nesoluționată în domeniul reglementării juridice a aviației civile este limita înălțimii spațiului aerian național. În pofida existenței unei cutume în acest sens, progresul tehnico-științific oferă deja posibilitatea circulației unor dispozitive aeriene la înălțimi foarte mari, inclusiv mai sus decât limita cutumiară de 100-120 km. Ipotețic, aeronavele care ar putea zbura la această înălțime ar putea realiza obiectivul de creare a unui spațiu comun și fără restricții, adică ar putea fi edificată mult râvnita piață unică a serviciilor de transport aerian, exceptând limitele impuse de exercitarea controlului suveran al statelor asupra spațiului aerian național.

În acest sens se impune de a fi adoptată o nouă convenție internațională care ar reglementa expres condițiile de exploatare a spațiului extraatmosferic, drept spațiu integru și liber pentru exploatare în scopuri exclusiv pașnice ce ar permite implementarea rezultatelor progresului tehnico-științific existente deja în acest domeniu și ar contribui la dezvoltarea industriei aviației civile, prin trecerea la un alt nivel, confirmând faptul că în acest domeniu, reglementarea juridică

anticipează relațiile sociale supuse reglementării sau reglementează relații sociale ce urmează să apară.

Cu toate acestea, urmează să punctăm faptul că deetimizarea securității și promovarea intereselor companiilor private care se concentrează exclusiv pe obținerea profitului, comportă un set de riscuri și amenințări asupra securității navigației civile aeriene care pot fi prevenite și soluționate, la moment, doar prin prisma paradigmei etice și a sistemului juridic și instituțional internațional existent.

2. De la inițiativa de reglementare juridică a aviației civile de la Paris din anul 1919, atât efectele celor două războaie mondiale care au furnizat argumente consistente pentru abordarea suverană a exploatării spațiului aerian, cât și acordurile Bermude I și Bermude II, care au materializat tentativele de liberalizare a spațiului aerian mondial, sunt elemente indispensabile ale evoluției istorice a procesului de reglementare juridică a aviației civile.

Procesul de creare al Uniunii Europene drept structură supranațională a influențat direct sistemul normativ de reglementare a spațiului aerian, prin transferul competenței de negociere de la statele membre spre Comisia Uniunii Europene, ceea ce a permis pe lângă creșterea capacităților și fortificare a argumentelor de negociere și asigurarea adoptării unor standarde și exigențe ce țin de asigurarea securității navigației civile aeriene pentru întreg spațiul aerian global și coagularea eforturilor nu doar pentru realizarea acordurilor de „cer liber” care au impulsionat dezvoltarea industriei aviației civile, dar au permis și uniformizarea regulilor de prevenire și combatere a efectelor negative ale riscurilor și amenințărilor asupra securității navigației civile aeriene.

3. Datorită realizărilor generate de progresul tehnico-științific, securitatea aviației este din ce în ce mai ușor de a fi asigurată, iar aeronavele, mai ales avioanele comerciale, se numără printre cele mai sigure forme de transport disponibile. În aeronautică în sens larg, riscul nu se reduce doar la accidente sau incidente aeriene, chiar dacă acestea generează întotdeauna o reflectare semnificativă în mass-media.

Cooperarea internațională în domeniul asigurării securității navigației civile se realizează la următoarele niveluri: cooperarea în cadrul asociațiilor corporative, în cadrul asociațiilor aviatice naționale și internaționale, în cadrul federațiilor internaționale ale asociațiilor naționale, în cadrul industriei/grupurilor guvernamentale și activități ale organismelor internaționale de securitate a aviației.

Pentru a îndeplini cerințele de siguranță a aviației, au fost înființate o serie de organizații și instituții la nivel global, regional și local pentru a dezvolta reguli, reglementări, standarde și proceduri comune privind problemele de siguranță și pentru a supraveghea implementarea acestora

în industria aeriană. Organizația Aviației Civile Internaționale (ICAO) reprezintă principala organizație internațională în acest domeniu.

Tentativele de politizare a proceselor decizionale în organizațiile internaționale și regionale din domeniul aviației civile, cu precădere în cadrul ICAO influențează negativ procesul de realizare a obiectivelor statutare și diminuează substanțial viteza de luare a deciziilor și respectiv, calitatea acestora, ceea ce afectează negativ algoritmul de aplicare a normelor juridice de asigurare a securității navigației civile aeriene.

4. Măsurile adoptate la nivel normativ și instituțional pentru prevenirea și combaterea terorismului, se dovedesc a fi necesare dar nu și suficiente pentru eliminarea acestui risc major asupra securității navigației civile aeriene. Considerăm că cel mai important element este dezavuarea sau radierea similitudinilor și asimilărilor dintre lupta pentru eliberare a unui popor de sub jug colonial, rasial sau discriminatoriu și atacurile teroriste asupra securității aviației civile în general, prin atacarea infrastructurii aeroportuare și asupra securității navigației civile aeriene în special, prin deturnarea aeronavelor.

Considerăm că obiectivul prioritar al comunității internaționale în procesul de prevenire și combatere a terorismului aviatic este de a adopta poziții, atitudini și acte normative care să asigure înțelegerea și realizarea acestei distincții.

Terorismul aviatic este forma terorismului cu cel mai înalt ”grad de eficiență” în sensul propagării fricii și lipsei de încredere a beneficiarilor serviciilor aviatice în capacitatea statelor și organizațiilor internaționale interguvernamentale de a face față acestui pericol, fapt ce motivează persoanele interesate să apeleze anume la această formă a terorismului modern. Acest fapt subliniază necesitatea instituirii unor mecanisme juridice și instituționale de prevenire și combatere a terorismului aviatic similar sistemului supranațional al Uniunii Europene.

În opinia noastră, doar o asemenea abordare poate oferi răspunsul și garanțiile de securitate de care toți subiecții afectați în cadrul industriei aviației civile au nevoie și fără de care asigurarea securității navigației civile aeriene nu poate fi realizată la justa sa valoare.

Asigurarea securității navigației civile aeriene în general și a beneficiarilor acestor servicii în special a constituit o prioritate pentru sistemul decizional supranațional al Uniunii Europene. După tragicele atacuri din 11 septembrie 2001, Uniunea Europeană a conștientizat importanța și necesitatea adoptării unui sistem uniform de Regulamente pentru prevenirea actelor ilicite în aviația civilă. Înainte de această dată, de fapt, fiecare stat membru era responsabil în mod individual pentru legislația de securitate referitoare la transportul aerian.

Reglementările existente la nivelul UE în domeniul asigurării securității navigației civile aeriene sunt suficiente pentru a realiza obiectivele stabilite. Ironia și cinismul situației analizate

constă în faptul că, doar producerea unei tragedii prin act terorist, precede întotdeauna mobilizarea exemplară și reglementarea operativă și expresă a unor situații concrete care pot preveni atacurile teroriste.

Exemplul oferit de Uniunea Europeană în procesul de elaborare și aplicare a normelor ce vizează prevenirea și combaterea terorismului aviatic pot și trebuie să servească drept exemplu de bune practici pentru toate statele de pe mapamond. Abordarea regională, segmentară sau individuală în lupta contra terorismului aviatic se dovedește a fi una temporară și inefficientă.

5. Rețeaua globală de internet generează pe lângă interdependență și interoperabilitate, și pericolul conectărilor neautorizate sau atacurilor intenționate asupra softurilor, sistemelor aeroportuare de gestionare a rutelor și zborurilor aeriene cu scopul de a genera panică. Securitatea cibernetică este marea provocare. Este cunoscut faptul că este mai eficient să previi decât să soluționezi o problemă, dar aceste acțiuni necesită resurse și voință. În ceea ce ține de reglementarea juridică a relațiilor sociale ce țin de exploatarea spațiului cibernetic, trebuie să constatăm caracterul desuet al normelor juridice existente.

Considerăm că actele normative existente formulează cât se poate de clar principiile de bază ale procesului de asigurare a securității navigației civile aeriene. Hiperconectivitatea și accesul unui număr tot mai mare de beneficiari la internet, sunt prezentate de specialiștii domeniului aviatic, drept marile provocări asupra segmentelor tehnic și cibernetic de asigurare a securității sistemelor aeroportuare și a navigației civile aeriene.

6. Efectele negative ale pandemiei de Covid-19 asupra aviației civile se rezumă la limitarea substanțială sau încetarea completă a zborurilor, provocarea panicii și instruirea unor reguli draconice de acces la bord, a provocat neîncrederea pasagerilor în transportul aerian, ceea ce a generat consecințe economice sistemice negative și ireversibile pentru unele state cu o economie precară și pentru unele companii din domeniul aviației civile, indiferent de locul în lanțul existențial al industriei aviatice, de la companiile de producere de aeronave, continuând cu cele de logistică, de prestare a serviciilor adiacente, până la cele care au operat zboruri. În acest sens, fiecare stat din lume ar trebui să joace un rol primordial în restabilirea transportului aerian național. În același timp, statele trebuie să ofere compensații confortabile tuturor transportatorilor aerieni care operează în fața unor măsuri restrictive severe și a unui declin grav al pieței.

Concluzia care se impune în urma analizei acestor date, se rezumă la faptul că sistemele existente nu sunt capabile să prospecteze acest gen de pericole și respectiv, nu pot elabora mecanisme juridice și instituționale de prevenire a efectelor negative ale acestora. În primă fază, au existat tentative de a declara sistemul normativ al dreptului internațional aerian în special, și a dreptului internațional public în general, incapabil de a face față provocării, inexistent și depășit

de situație. Cu toate acestea, putem lesne constata, că normele de bază ale dreptului internațional aerian sunt respectate și implementate, iar sistemul instituțional internațional de gestionare a aviației civile a rezistat loviturii date de către pandemia de Covid-19 și continuă să identifice măsuri și instrumente tehnice și juridice pentru a depăși efectele negative și pentru a redresa situația în industria aviatică la indicatorii din anul 2019.

Cât nu ar părea de straniu, dar pandemia a avut și unele efecte pozitive prin: accentuarea atenției asupra sistemului tehnic și juridic de asigurare a securității navigației civile aeriene, eliminarea actorilor cu capacitate de plată modestă, care nu-și pot permite implementarea exigențelor tehnologice și cibernetice mult mai eficiente, dar și mult mai costisitoare, a demonstrat tuturor actorilor publici și privați din cadrul industriei aviației civile cât este de necesară existența și dezvoltarea ICAO ca și exponent principal al sistemului instituțional internațional al aviației civile și cât este de importantă este respectarea întocmai a prevederilor normative ce țin de asigurarea securității navigației civile aeriene.

7. Asigurarea securității rutelor aeriene ca și parte componentă inerentă a structurii complexe formată din instrumente și angajați care asigură realizarea în practică a deplasării rapide și sigure a unui număr în continuă creștere de persoane și cantități de mărfuri, constituie una dintre principalele priorități nu doar a organelor competente naționale dar și a structurilor interguvernamentale și neguvernamentale care-și propun realizarea în practică a utilizării în siguranță a spațiului aerian.

La momentul actual, crearea și gestionarea rutelor aeriene nu poate fi realizată eficient doar prin intermediul unei structuri de reglementare la nivel național. Specificul structurii și gestionării spațiului aerian impun guvernele să coopereze în vederea asigurării stabilității, robusteții și securității atât a rutelor aeriene în special, cât și a întreg traficului aerian în general.

8. SUA și Marea Britanie dispun de structuri competente să evalueze și gradul de asigurare a securității în cadrul sistemelor aeroportuare ale altor state care le deservește cetățenii. Pe lângă structuri responsabile, resurse financiare și umane necesare, aceste state dispun și de mecanisme juridice de cooperare cu aceste aeroporturi în vederea asigurării securității sau sistarea cooperării în cazul în care aeroportul respectiv nu este capabil sau nu dorește să implementeze rigorile ce țin de asigurarea securității navigației aeriene civile la nivelul standardelor impuse de SUA și Marea Britanie.

Franța, Federația Rusă și România pe parcursul dezvoltării istorice a sistemelor naționale normative și instituționale de asigurare a securității navigației civile aeriene au pledat preponderent pentru menținerea și apărarea principiului controlului suveran al statului asupra propriului spațiu aerian. Experiența Franței și României ca state membre ale Uniunii Europene și a Federației Ruse

sa succesor de drept a URSS, oferă exemple de practici necesare și utile pentru sistemul juridic și instituțional național de asigurare a securității navigației civile aeriene al Republicii Moldova.

Considerăm necesar a fi menționat faptul că preluarea directă și formală a unor experiențe, inclusiv în domeniul asigurării securității navigației civile aeriene, se poate dovedi a nu fi cea mai eficientă modalitate de armonizare a legislației naționale la unele standarde. Asimilarea prin intermediul unei abordări atente a specificului fiecărui sistem în parte, evidențierea și modelarea unor prevederi normative, mecanisme juridice și instrumente de implementare ar crește substanțial viteza de asimilare și gradul de eficacitate a acesteia, în detrimentul formalismului și abordării cantitative a acestui proces complex și extrem de important pentru Republica Moldova.

Problema științifică soluționată constă în elucidarea și argumentarea imperativului de a edifica un sistem normativ și instituțional de prevenire și combatere a riscurilor și amenințărilor la adresa securității navigației civile aeriene generate de pericole consacrate precum sunt acțiunile teroriste și cele mai noi, provocate de pandemia de Covid-19 și atacurile cibernetice, prin conștientizarea faptului că securitatea navigației civile aeriene este precondiția de bază a existenței aviației civile în general, iar interesele aparent divergente dintre actorii de drept public și cei de drept privat cât și organizațiile și asociațiile create de către aceștia urmează a fi depășite pentru a oferi o nouă șansă aviației civile de a reveni și de a se dezvolta într-un mediu de securitate garantat tuturor beneficiarilor.

În urma cercetării realizate propune următoarele **recomandări**:

1. Considerăm necesar de a fi instituite, sub egida ICAO, mecanisme și instrumente juridice a căror aplicabilitate ar fi imputabilă tuturor actorilor publici și privați care operează în cadrul aviației civile, în domeniul prevenirii și combaterii terorismului aviatic, drept condiție intrinsecă pentru utilizarea spațiului aerian.

2. Crearea unor elemente specifice ale sistemului instituțional internațional de gestiune al aviației civile cu competențe speciale în domeniul prevenirii și combaterii efectelor pandemiilor sau elaborarea și adoptarea unei convenții speciale nu servesc drept soluții eficiente pentru pericolele generate de pandemia Covid-19. Alinierea eforturilor în cadrul ICAO a tuturor actorilor interesați, analiza experiențelor oferite de lupta contra virusului Covid-19 pentru industria aviației civile, elaborarea unor standarde și experiențe utile și practice, și asigurarea implementării acestora în baza principiilor dreptului internațional al aviației civile ar constitui pașii strict necesari de a fi realizați la moment.

3. Elaborarea unui soft ideal, care ar fi imun în fața atacurilor cibernetice, este doar un obiectiv teoretic. Doar prin conștientizarea valorii și amploarea provocării generate de noul spațiu de operare și alinierea eforturilor în cadrul ICAO pentru a formula prospectiv exigențele și

algoritmii de acțiune în cazul unui atac cibernetic șablonat, ar oferi o șansă în plus în lupta inevitabilă dintre subiecții interesați de asigurarea securității navigației civile aeriene și potențialii hackeri, teroriști sau alte persoane interesate de provocarea unor daune sistemului aviației civile sau de a provoca panică și de a diminua încrederea în organele competente naționale și internaționale responsabile de asigurarea securității cibernetice a navigației civile aeriene.

4. Considerăm necesar de a fi elaborate, pe lângă exigențele tehnice și liniile directorii pe segmentul tehnic de prevenire și combatere a atacurilor cibernetice și o metodologie generală de calificare a acțiunilor ilegale în spațiul cibernetic, metodele și instrumentele de constatare și calificare, mai ales în domeniul asigurării securității navigației civile aeriene.

5. Este absolut necesar să se conștientizeze parametrii spațiali și temporali în mediul cibernetic pentru a înțelege că provocările asupra sistemului juridic existent sunt cruciale. Astfel, reglementările juridice internaționale existente nu pot face față acestui gen de provocări. De aceea, considerăm necesar alinierea eforturilor subiecților interesați pentru elaborarea unor instrucțiuni clare în cadrul ICAO care ar putea evita sau diminua șocul generat de atacurile cibernetice, iar pedeapsa este un element necesar dar nu și suficient pentru asigurarea respectării unor reguli. La momentul redactării prezentei cercetări, nu există standarde uniforme de calificare și sancționare a atacurilor cibernetice.

6. O altă problemă este asigurarea realizării în practică a prevederilor normative adoptate la nivelul UE, la nivel național și implementarea directă care este, în majoritatea cazurilor, în sarcina companiilor aeriene. Acest fapt constituie o mare provocare asupra eficienței procesului de implementare a prevederilor normative din cadrul UE la nivel național al statelor membre.

În opinia noastră, soluția generală ar fi, pe lângă asigurarea respectării legislației UE de către structurile responsabile și sancționarea celor care nu respectă, stimularea și motivarea companiilor care implementează exemplar prevederile normative ce țin de asigurarea securității aviației civile, prin oferirea facilităților și scutirea de unele taxe sau părți ale impozitelor pe care le achită, în dependență de gradul de realizare a standardelor specifice domeniului de asigurare a securității navigației civile.

7. Companiile private mari și statele care își pot permite asemenea eforturi financiare, ar trebui să creeze un sistem de instruire a personalului în domeniul asigurării securității cibernetice al navigației civile aeriene și să asigure pregătirea gratuită a numărului necesar de personal calificat pentru toate statele membre ICAO, anume datorită hiperconectivității și interoperabilității, ceea ce constituie esența provocării generate de rețeaua globală și vulnerabilitatea de bază a sistemelor naționale de asigurare a securității cibernetice a navigației civile aeriene.

Sistemul instituțional și juridic român de gestionare a spațiului aerian se caracterizează prin complexitatea și ierarhizarea elementelor sistemului instituțional, armonizate la standardele Uniunii Europene și alinierea față de exigențele internaționale. În acest sens, calificăm drept absolut necesară pentru Republica Moldova, preluarea experienței României atât în edificarea sistemului național de asigurare a securității navigației civile aeriene, cât și în procesul de armonizare a acestuia cu sistemul instituțional și juridic al Uniunii Europene.

4. LISTA PUBLICAȚIILOR ȘTIINȚIFICE

1. CAUIA, Alexandru; BRIA, Feodor. Evoluția reglementării juridice internaționale a navigației aeriene civile (partea I). In: Studii Juridice Universitare. 2020, nr. 3-4 (51-52), pp. 27-38. ISSN 1857-4122. 10.5281/zenodo.4608069
2. БРИЯ, Феодор; Этапы становления международного воздушного (авиационного) права. В: Матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасне Право в Епоху Соціальних Змін», Том II, 26 лютого 2021 року, Київ 2021, сс. 197-199, УДК 347.82 (043.2).
3. CAUIA, Alexandru; BRIA, Feodor. Mechanisms and legal instruments to ensure air route safety. In: Revista Institutului Național al Justiției. 2021, nr. 4 (59), pp. 48-55. ISSN 1857-2405. 10.52277/1857-2405.2021.4(59).07
4. CAUIA, Alexandru; BRIA, Feodor. Evoluția reglementării juridice internaționale a navigației aeriene civile (partea II). In: Studii Juridice Universitare. 2021, nr. 1, pp. 20-31. ISSN 1857-4122. 10.5281/zenodo.5639365
5. CAUIA, Alexandru; BRIA, Feodor. Sistemul instituțional național de asigurare a securității aviației civile în Franța, România și Federația Rusă. In: Materialele conferinței științifice cu participare internațională, ediția a 7-a, 24 februarie 2022, partea IV. Mediul regional și internațional de securitate: provocări și premise de colaborare, cu genericul „Dezvoltarea Armatei Naționale în contextul aprofundării reformelor democratice”, pp. 352-365. ISBN 978-9975-84-164-1.
6. CAUIA, Alexandru; BRIA, Feodor. The Impact of Terrorist Acts on the Security of Civilian Air Navigation. In: EIRP Proceedings, Miscellaneous. The 17-th Edition of the International Conference European Integration - Realities and Perspectives. Vol. 17, No. 1 (2022), pp. 415-422. ISSN 2067-9211. Available at: <https://conferences.univ-danubius.ro/index.php/EIRP/EIRP2022/paper/view/2763>. Online ISSN: 2069 – 9344.
7. CAUIA, Alexandru; BRIA, Feodor. Ensuring the Security of Civil Aviation against the Terrorist Phenomenon in the Legislation of the European Union. In: Journal of Danubian Studies and Research. 2022, vol. 12, nr. 1/2022, pp. 56-71. ISSN 2284-5224.
8. CAUIA, Alexandru; BRIA, Feodor. Legal Regulation of the Civil Aviation Security Management and Security Oversight System in the US, UK and Australia. In: Asigurarea expertizei științifice ale politicilor naționale ca unul din obiectivele esențiale ale centrelor de cercetare. Vol. 1, 16 octombrie 2020 - 16 octombrie 2021, Chișinău. Chișinău: ED-Color, 2022, pp. 77-86. ISBN 978-9975-3471-6-7.

ADNOTARE

La teza de doctor în drept a Domnului Bria Feodor „Reglementarea juridică internațională a securității navigației civile aeriene” Universitatea Liberă Internațională din Moldova, Chișinău, 2023

Structura tezei. Teza cuprinde: introducere, 3 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 191 surse, text de bază 151 pagini. Rezultatele obținute sunt reflectate în 8 articole științifice.

Cuvinte cheie: drept internațional public, aviația civilă, securitatea navigației, riscuri și amenințări, reglementare juridică internațională, combaterea terorismului, securitatea cibernetică, pandemia Covid-19.

Domeniul de studiu este cercetarea prevederilor normative naționale și internaționale de drept internațional public ce țin de reglementarea juridică a prevenirii și combaterii riscurilor și amenințărilor generate de terorism, atacuri cibernetice și pandemia Covid-19 asupra securității navigației civile aeriene.

Scopul lucrării este de a analiza sistemul instituțional internațional și național și reglementarea juridică a proceselor complexe de prevenire și combatere a riscurilor și amenințărilor asupra securității navigației civile aeriene generate de fenomenul terorist, pandemia de Covid-19 și atacurile cibernetice atât asupra sistemului aeroportuar și a coridoarelor aeriene, cât și asupra beneficiarilor acestor servicii în vederea asigurării respectării întocmai a prevederilor tratatelor internaționale în domeniul asigurării securității aviației civile.

Obiectivele cercetării: Analiza raportului dintre principiile suveranității complete și exclusive a statului în spațiul său aerian și cel al libertății survolurilor aeronavelor în spațiul aerian internațional în procesul de realizare a principiului asigurării securității navigației civile aeriene; Determinarea evoluției și procesului de codificare a normelor universale și regionale privind asigurarea securității aviației civile aeriene; Elucidarea structurii, funcțiilor și atribuțiilor organizațiilor internaționale în domeniul asigurării securității navigației civile aeriene; Cercetarea mijloacelor juridice și instituționale de prevenire și combatere a terorismului drept risc asupra securității aviației civile; Analiza protecției juridice a securității cibernetice a aviației civile; Stabilirea impactului pandemiei Covid-19 asupra sistemului normativ și instituțional de asigurare a securității aviației civile; Aprecierea reglementării juridice internaționale a securității coridoarelor aeriene; Reflectarea tendințelor actuale, bunelor practici și mecanismelor juridice de armonizate a legislației naționale cu standardele Uniunii Europene în materie de asigurare a securității navigației civile aeriene.

Noutatea și originalitatea științifică rezidă în faptul că teza constituie un studiu amplu în cadrul căruia se cercetează reglementarea juridică a mecanismelor și instrumentelor juridice ce țin de prevenirea și combaterea efectelor negative ale terorismului, atacurilor cibernetice, pandemiei generate de virusul Covid-19 și alte riscuri și amenințări la adresa securității navigației civile aeriene, prin analiza complexă a evoluției prevederilor normative internaționale în domeniul aviației civile și a practicilor relevante la nivel național ce țin de asigurarea eficienței sistemului instituțional de asigurare a securității aviației civile,

Rezultatele obținute care contribuie la soluționarea unei probleme științifice importante constă în elucidarea și argumentarea necesității și importanței elaborării unor mecanisme juridice și sisteme instituționale compatibile la nivel național și internațional ce ar asigura eficiența procesului de prevenire și combatere a riscurilor și amenințărilor moderne asupra securității coridoarelor aeriene, a infrastructurii aeroportuare și a beneficiarilor serviciilor prestate în domeniul aviației civile aeriene, *în vederea fundamentării unei abordări comprehensive și sistematice a tuturor actorilor implicați în procesul de asigurare a securității navigației civile aeriene.*

Semnificația teoretică a cercetării constă în realizarea unui studiu amplu asupra prevederilor normative naționale și internaționale în ceea ce ține de mecanismele și instrumentele juridice și sistemele instituționale naționale și internaționale de asigurare a securității navigației civile aeriene.

Valoarea aplicativă a lucrării se materializează prin posibilitatea de a utiliza atât materialul factologic cât și cel analitic pentru a suplini materialele didactico-științifice necesare pentru instruirea studenților de la facultățile de drept și pentru a facilita procesul de elaborare a reglementărilor juridice asupra procesului de prevenire și combatere a riscurilor și amenințărilor asupra securității aviației civile aeriene.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele cercetării realizate au fost prezentate în cadrul lucrărilor a două conferințe științifice internaționale și au fost reflectate în textul a trei articole științifice publicate în revistele de profil din țară, unul în revistă științifică din afara țării și două articole publicate în materialele conferințelor naționale.

ANNOTATION

**On the doctoral thesis of Mr. Bria Feodor
"International Legal Regulation of Civil Aviation Safety"
Free International University of Moldova, Chisinau, 2023**

Thesis structure. The thesis includes: introduction, 3 chapters, general conclusions and recommendations, bibliography from 291 sources, basic text 151 pages. The results obtained are reflected in 8 scientific articles.

Keywords: public international law, civil aviation, aviation security, risks and threats, international legal regulation, counter-terrorism, cyber security, Covid-19 pandemic.

The field of study is the research of national and international normative provisions of public international law related to the legal regulation of preventing and combating risks and threats generated by terrorism, cyber attacks and the Covid-19 pandemic on civil aviation security.

The aim of the thesis is to analyze the international and national institutional system and the legal regulation of the complex processes of preventing and combating the risks and threats to civil aviation security generated by the terrorist phenomenon, the Covid-19 pandemic and cyber attacks both on the airport system and air corridors and on the beneficiaries of these services in order to ensure full compliance with the provisions of international treaties in the field of civil aviation security.

Research objectives: To analyze the relationship between the principles of complete and exclusive sovereignty of the state in its airspace and that of freedom of overflight of aircraft in international airspace in the process of realization of the principle of ensuring civil aviation security; To determine the evolution and codification process of universal and regional rules on ensuring civil aviation security; To elucidate the structure, functions and duties of international organizations in the field of ensuring civil aviation security; Investigation of legal and institutional means of preventing and combating terrorism as a risk to civil aviation security; Analysis of legal protection of civil aviation cyber security; Determination of the impact of the Covid-19 pandemic on the regulatory and institutional system of civil aviation security assurance; Assessment of international legal regulation of air corridor security; Reflection of current trends, best practices and legal mechanisms of harmonization of national legislation with European Union standards in civil aviation security assurance.

The novelty and scientific originality lies in the fact that the thesis is a comprehensive study which investigates the legal regulation of legal mechanisms and instruments related to preventing and combating the negative effects of terrorism, cyber attacks, the pandemic generated by the Covid-19 virus and other risks and threats to civil aviation security, through a complex analysis of the evolution of international regulatory provisions in the field of civil aviation and relevant practices at national level related to ensuring the effectiveness of the institutional system for ensuring civil aviation security.

The results obtained, which contribute to the solution of an important scientific problem, consist in elucidating and arguing the necessity and importance of developing compatible legal mechanisms and institutional systems at national and international level that would ensure the efficiency of the process of preventing and combating modern risks and threats to the security of air corridors, airport infrastructure and beneficiaries of services provided in the field of civil aviation, *in order to provide the basis for a comprehensive and systemic approach of all actors involved in the process of ensuring civil aviation security.*

The theoretical significance of the research consists in carrying out a broad study of national and international regulatory provisions concerning national and international legal mechanisms and instruments and institutional systems for ensuring civil aviation safety.

The applicative value of the thesis is materialized by the possibility of using both the factual and analytical material to supplement the didactic-scientific materials necessary for training students at law faculties and to facilitate the process of developing legal regulations on the process of preventing and combating risks and threats to civil aviation security.

Implementation of scientific results. The results of the research carried out were presented in the proceedings of two international scientific conferences and were reflected in the text of three scientific articles published in national journals, one in a foreign scientific journal and two articles published in national conference materials.

АННОТАЦИЯ

О докторской диссертации г-на Бриа Феодора

"Международно-правовое регулирование безопасности гражданской авиации"

Международный независимый университет Молдовы, Кишинев, 2023 г.

Структура диссертации. Диссертация включает: введение, 3 главы, общие выводы и рекомендации, библиографию из 291 источников, основной текст 151 страниц. Полученные результаты отражены в 8 научных статьях.

Ключевые слова: международное публичное право, гражданская авиация, авиационная безопасность, риски и угрозы, международно-правовое регулирование, противодействие терроризму, кибербезопасность, пандемия Ковид-19.

Область исследования - изучение национальных и международных нормативных положений международного публичного права, связанных с правовым регулированием предупреждения и борьбы с рисками и угрозами, порождаемыми терроризмом, кибератаками и пандемией Ковид-19, на безопасность гражданской авиации.

Цель исследования - анализ международной и национальной институциональной системы, и правового регулирования сложных процессов предупреждения и борьбы с рисками и угрозами безопасности гражданской авиации, вызванными террористическим феноменом, пандемией Ковид-19 и кибератаками как на систему аэропортов и воздушных коридоров, так и на получателей этих услуг, для обеспечения полного соответствия положениям международных договоров в области безопасности гражданской авиации.

Объективы исследования: Проанализировать соотношение принципов полного и исключительного суверенитета государства в своем воздушном пространстве и свободы пролета воздушных судов в международном воздушном пространстве в процессе реализации принципа обеспечения безопасности гражданской авиации; Определить эволюцию и процесс кодификации универсальных и региональных правил по обеспечению безопасности гражданской авиации; Выяснить структуру, функции и обязанности международных организаций в области обеспечения безопасности гражданской авиации; Исследование правовых и институциональных средств предупреждения и борьбы с терроризмом как риском для безопасности гражданской авиации; Анализ правовой защиты кибербезопасности гражданской авиации; Определение влияния пандемии Ковид-19 на нормативно-правовую и институциональную систему обеспечения безопасности гражданской авиации; Оценка международно-правового регулирования безопасности воздушных коридоров; Отражение современных тенденций, лучших практик и правовых механизмов гармонизации национального законодательства со стандартами Европейского Союза в области обеспечения безопасности гражданской авиации.

Новизна и научная оригинальность заключается в том, что диссертация представляет собой комплексное исследование, в котором на основе комплексного анализа эволюции международных нормативных положений в области гражданской авиации и соответствующей практики на национальном уровне, связанной с обеспечением эффективности институциональной системы обеспечения безопасности гражданской авиации, исследуется правовое регулирование правовых механизмов и инструментов, связанных с предупреждением и борьбой с негативными последствиями терроризма, кибератак, пандемии, порожденной вирусом Ковид-19, и других рисков и угроз безопасности гражданской авиации.

Полученные результаты, способствующие решению важной научной проблемы, заключаются в разъяснении и аргументации необходимости и важности разработки совместимых правовых механизмов и институциональных систем на национальном и международном уровне, которые бы обеспечили эффективность процесса предупреждения и борьбы с современными рисками и угрозами безопасности воздушных коридоров, инфраструктуры аэропортов и бенефициаров услуг, предоставляемых в сфере гражданской авиации, *с целью создания основы для комплексного и системного подхода всех субъектов, вовлеченных в процесс обеспечения безопасности гражданской авиации.*

Теоретическая значимость исследования заключается в проведении широкого исследования национальных и международных нормативных положений, касающихся национальных и международных правовых механизмов, и инструментов, а также институциональных систем обеспечения безопасности гражданской авиации.

Прикладное значение работы заключается в возможности использования как фактического, так и аналитического материала для дополнения дидактико-научных материалов, необходимых для обучения студентов на юридических факультетах, а также для облегчения процесса разработки нормативно-правовых актов по процессу предупреждения и противодействия рискам и угрозам безопасности гражданской авиации.

Внедрение научных результатов. Результаты проведенных исследований были представлены в материалах двух международных научных конференций и отражены в тексте трех научных статей, опубликованных в отечественных журналах, одной в зарубежном научном журнале и двух статей, опубликованных в материалах национальных конференций.

BRIA FEODOR

**REGLEMENTAREA JURIDICĂ INTERNAȚIONALĂ A SECURITĂȚII
NAVIGAȚIEI CIVILE AERIENE**

**SPECIALITATEA 552.08 – DREPT INTERNAȚIONAL ȘI EUROPEAN
PUBLIC**

REZUMATUL tezei de doctor în drept

Aprobat spre tipar: 2023

Tipar digital

Coli de tipar: 1.84

Formatul hârtiei 60x84 1/16 Hârtie offset.

Tiraj 50 exemplare

Tipografia: ULIM
